

Sisäministeriön asettamispäätös 26.1.2016, SM064:00/2015, SMDno-2015-2089

Hankkeen asettamispäätöksen tarkistaminen ja toimikauden jatkaminen

Sisäministeriö on tänään tehnyt päätöksen poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta valmisteleavan hankkeen jatkamisesta. Samalla hankkeen tavoitetta ja tehtävää tarkistetaan sen huomioimiseksi, mitä sisäministeriö ja oikeusministeriö ovat sopineet keskinäisestä työnjaosta Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön täytäntöönpanon osalta.

Toimikausi

Hankkeen toimikausi on 26.1.2016–28.2.2018

Tausta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnollisten henkilöiden tietojen suojelusta (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojakehys) sekä direktiivi luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämisestä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten (EU) 2016/680 (tietosuojadirektiivi) annettiin 27.4.2016. Säädösten tavoitteena on luoda Euroopan unionille ajanmukainen, vahva, yhtenäinen ja kattava tietosuojakehys. Asetusta sovelletaan 25.5.2018 lähtien ja direktiivi on saatettava kansallisesti voimaan viimeistään 6.5.2018. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi matkustajarekisteritietojen (PNR) hyödyntämisestä rikostorjunnassa (EU) 2016/681 annettiin 27.4.2016. Direktiivi on saatettava kansallisesti voimaan viimeistään 25.5.2018.

Eduskunnan vastauksessa EV 216/2013 vp hallituksen esitykseen laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää mahdollisimman pian poliisin henkilötietolain kokonaisuudistuksen ja että sen yhteydessä huomioidaan muiden seikkojen ohella Euroopan unionissa valmisteilla olevan uuden tietosuojalainsäädännön lopullinen sisältö ja vaatimukset kansalliselle lainsäädännölle sekä hallintovaliokunnan mietinnöstä HaVM 26/2013 vp ilmenevät lain rakennetta ja sisältöä koskevat huomautukset, mukaan lukien poliisin henkilötietolaisissa tarkoitettujen rekisterien valvonnan kehittäminen. Samassa yhteydessä tulee tarkistaa myös rajavartiolaitoksen henkilötietolain säännökset.

Hallitusohjelma

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman luvussa 12 todetaan, että hallitus selvittää tietoverkkorikollisuuden torjuntaan tarvittavat resurssit, toimintatavat ja lainsäädäntötarpeet vuoden 2015 loppuun mennessä.

23.03.2017

Hallitusohjelmassa todetaan myös se, että luodaan yhteinen tilannekuva tietoverkkojen ja tietoliikenteen turvallisuudesta sekä varmistetaan luotettava ja turvallinen tietojen vaihto eri toimijoiden välillä.

Tavoitteet

Hankkeen keskeisin tavoite on valmistella uusi poliisin henkilötietolaki, joka täydentäisi tietosuojadirektiivin yleistä täytäntöönpanolainsäädäntöä ja EU:n tietosuoja-asetusta siltä osin kuin tarvittavat täytäntöönpanosäännökset eivät sisälly mainittuihin säädöksiin. Tarkoituksena on, että uusi poliisin henkilötietolaki täyttäisi Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön vaatimukset, ottaen huomioon rikostorjunnan tarpeet ja myös perus- ja ihmisoikeuksien asettamat vaatimukset. Hankkeessa pantaisiin täytäntöön myös tarvittavin osin PNR-direktiivin sisältämät henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhelämänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Perusoikeuskirjan 8 artiklan 1. kappaleen mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Toisen kappaleen mukaan tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. Kolmannessa kappaleessa säädetään riippumattoman viranomaisen suorittamasta valvonnasta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään katsonut yksityiselämään liittyvien henkilötietojen rekisteröinnin kuuluvan Euroopan ihmisoikeussopimuksen yksityiselämän suojaa koskevan 8 artiklan soveltamisalaan. Tuomioistuin on todennut sopimusloukkauksen muun muassa siksi, että kansallinen lainsäädäntö ei ollut sisältänyt säännöksiä tietosisällöistä, tietojen säilytysajoista ja niistä henkilöryhmistä, joista tietoja saatiin kerätä.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kannalta kokonaisuudessaan. Perustuslakivaliokunta on käytännössään pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista. Perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön mukaan nämä näkökohdat soveltuvat henkilötietojen käytön sääntelyyn laajemminkin.

Tavoitteena on valmistella poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevat uudet säännökset ja näin saattaa lainsäädäntö vastaamaan eurooppalaisia vaatimuksia sekä toisaalta saattaa lainsäädäntö vastaamaan toimintaympäristön ja poliisilainsäädännön muutoksista johtuvia keskeisiä ja tärkeitä henkilötietojen käsittelyn ja tietosuojan tarpeita. Muutosten seurauksena on lisääntynyt tarve varmistaa tiedonvaihdon, rikostiedustelun ja muun tiedonhankinnan perusteella saatavien henkilötietojen asianmukainen käsittely.

Tehtävä

Tehtävänä on laatia ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoiminnassa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksellä uudistettaisiin voimassa oleva henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettu laki poliisitoiminnan tarpeet huomioon ottaen. Säännöksissä huomioitaisiin Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön vaatimukset. Työryhmä selvittää ja arvioi tarkemmin poliisin tarpeita toimintaympäristön muutoksesta johtuvaan laajempaan henkilötietojen käsittelyyn.

Oikeusministeriössä on asetettu työryhmä, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus tarpeelliseksi yleiseksi lainsäädännöksi Euroopan unionin tietosuojadirektiivin täytäntöön panemiseksi samoin kuin ehdotukset

23.03.2017

direktiivin edellyttämistä muutoksista oikeusministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön. Poliisin henkilötietolakia valmistelevalle työryhmälle valmisteltavat säännökset täydentäisivät yleisesti sovellettavia tietosuojasäännöksiä.

Eri hallinnonalojen voimassa olevassa lainsäädännössä on tehty samanlaisia ratkaisuja kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa tai kyseiseen lakiin on tehty lukuisia viittauksia ja poliisin tietojärjestelmäkokonaisuutta käyttävät myös muut oikeus- ja turvallisuusviranomaiset. Koska lainsäädännön kokonaisuudistus liittyy läheisesti EU:n tietosuojadirektiivin täytäntöönpanoon sekä Rajavartiolaitoksen, Tullin, Puolustusvoimien ja Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietojen käsittelyä koskeviin säädöshankkeisiin, poliisiosaston vastuulla olevan työryhmän tehtävänä on myös sovittaa näiden operatiiviset tarpeet yhteen henkilötietojen käsittelyn osalta. Tavoitteena on saada kyseisten viranomaisten lakeja koskevat hallituksen esitykset mahdollisimman yhtäaikaaisesti lausuntokierrokselle ja edelleen eduskunnan käsiteltäväksi. Valmistelun yhteensovittamiseksi työryhmään kutsutaan jäseniksi mainittujen hallinnonalojen sekä niitä ohjaavien ja kunkin hallinnonalan kyseessä olevan lainsäädännön valmistelusta vastaavien ministeriöiden edustajia. Kunkin hallinnonalan lainsäädännön valmistelusta vastaa asianomaisen ministeriön vastuunalainen taho itsenäisesti.

Hankkeessa otetaan huomioon edellä mainitut eduskunnan vastauksesta ja hallintovaliokunnan mietinnöstä ilmenevät rakenteelliset ja sisällölliset huomautukset.

Työryhmän kokoonpano

Työryhmään nimetään lainvalmistelun kannalta keskeiset tahot. Työryhmä voi kuulla tarvittaessa asiantuntijoita.

Työryhmä voi asettaa tarpeen mukaan esitykseen sisältyvien erityisasiantuntemusta vaativien asioiden valmistelemiseksi alatyöryhmiä, jotka raportoivat työstään päätyöryhmälle.

Puheenjohtajat:

Poliisijohtaja Marko Viitanen (vv.), sijaisena poliisijohtaja Petri Knape, Sisäministeriö, puheenjohtaja
Lainsäädäntöjohtaja Katriina Laitinen, Sisäministeriö, varapuheenjohtaja

Jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Erityisasiantuntija Heli Heikkola, Sisäministeriö

Tietohallintopäällikkö Jari Råman, Poliisihallitus (henkilötietojen käsittely), varajäsen ylitarkastaja Harri Kukkola
Poliisitarkastaja Teemu Saukoniemi, Poliisihallitus (rikostorjunta), varajäsen poliisiylitarkastaja Arto Hankilanoja
Osastopäällikkö Harri Sarvanto, Suojelupoliisi, varajäsen ylitarkastaja Antti Wahlroos

Sisäministeriön rajavartio-osasto, Ylitarkastaja Anne Ihanus, varajäsen rikostarkastaja Jari Nyström

Erityisasiantuntija Tanja Jaatinen, Oikeusministeriö

Lakimies Esa-Pekka Hänninen Rikosseuraamuslaitos, varajäsen ylitarkastaja Ari Juuti

Hallitussihteeri Perttu Wasenius, Puolustusministeriö, varajäsen vanhempi hallitussihteeri Minnamaria Nurminen
Puolustusvoimien asessori Tuija Sundberg, Pääesikunnan oikeudellinen osasto, varajäsen sotilaslakimies
Terhi Vira-Klockars, Pääesikunnan tiedusteluosasto

Neuvotteleva virkamies Jere Lumme, Valtiovarainministeriö, varajäsen hallitusneuvos Ismo Mäenpää
Tulliyllitarkastaja Juha Vilkkö, Tulli, varajäsen valvontapäällikkö Esko Hirvonen

23.03.2017

Pysyvät asiantuntijat:

Ylitarkastaja Heikki Huhtiniemi, Tietosuojavaltuutetun toimisto ja varajäsen tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
Rikostarkastaja Markus Terenius, Keskusrikospoliisi
Rekisteripäällikkö Teemu Mikkola, Oikeusrekisterikeskus

Sihteeristö:

Vastuuvalmistelijana toimii poliisiosaston ylitarkastaja Virpi Koivu. Vastuuvalmistelijan työtä tukemaan perustetaan sihteeristö. Sihteeristön puheenjohtajina toimivat työryhmän puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Toisena valmistelijana toimii poliisiosaston erityisasiantuntija Tiina Nuutinen. Muut sihteeristön jäsenet:

Erityisasiantuntija Heli Heikkola, Sisäministeriö
Neuvotteleva virkamies Jouko Huhtamäki, Sisäministeriö
Tietohallintopäällikkö Jari Råman, Poliisihallitus (henkilötietojen käsittely)
Poliisitarkastaja Teemu Saukoniemi, Poliisihallitus (laillisuusvalvonta)
Ylitarkastaja Antti Wahlroos, Suojelupoliisi
Rikostarkastaja Ari Määttä, Keskusrikospoliisi
Ylitarkastaja Anne Ihanus, Sisäministeriö (rajavartio-osasto)

Työryhmän kokoonpano ei täytä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä säädettyä vaatimusta, jonka mukaisesti valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä tulee olla vähintään 40 prosenttia sekä naisia että miehiä. Kaikilla työryhmässä edustettuna olevilla tahoilla ei ollut esittää työryhmän toimeksiannon alaan perehtyneitä naispuolisia jäsenehdokkaita, minkä vuoksi kiintiövaatimuksesta poikkeamiselle on lainkohdassa tarkoitettu erityinen syy.

Kustannukset ja rahoitus

Hanke toteutetaan virkatyönä eikä kokouspalkkioita makseta. Kukin organisaatio vastaa edustajiensa matka- ja muista kuluista.

Valtionhallinnon ulkopuoliselle asiantuntijalle voidaan maksaa erillinen palkkio, jonka sisäministeriö hyväksyy. Muut mahdolliset kustannukset maksetaan momentilta 26.01.01. Hankkeeseen käytettävä työaika ja muut kulut kirjataan toiminto-seurantakohteelle 2000 520 100.

Palkkauksista, asiantuntijapalkkioista ja muista sopimuksista on tehtävä erillinen sisäministeriön päätös.

Sisäministeri

Paula Risikko

Ylijohtaja

Kauko Aaltomaa

23.03.2017

Jakelu

Erityisavustaja Juuso Rönholm
Työryhmän puheenjohtaja
Varapuheenjohtaja
Jäsenet ja varajäsenet
Sihteeristö

Tiedoksi

Sisäministeriön johto
Sisäministeriön viestintäyksikkö
Sisäministeriön poliisiosasto
Oikeusministeriö
Valtiovarainministeriö
Puolustusministeriö
Pääesikunta
Poliisihallitus
Suojelupoliisi
Keskusrikospoliisi
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Valtioneuvoston oikeuskanslerinvirasto